

Režimi moći u postjugoslovenskom prostoru**

U radu se analizuju režimi moći na postjugoslovenskom prostoru. U prvom koraku analizuju se razlozi disolucije socijalističke Jugoslavije; u drugom, odgovara se na pitanje zašto su se na postjugoslovenskom prostoru oblikovali negativni politički režimi; u trećem, daje se jedna tipologija režima u savremenosti.

Ključne reči: Jugoslavija, režimi moći, legitimnost, diktatura, stabilizacija, novi despotizam

1. O razlozima disolucije socijalističke Jugoslavije

Opšti plan studije

U prvom delu ove studije biće razmotrene različite teorije o razlozima disolucije socijalističke Jugoslavije i ponuditi jedno teorijsko razjašnjenje implozije Jugoslavije. U drugom koraku ćemo izložiti razloge utemeljenja negativnih politika i negativnih političkih režima na postjugoslovenskom prostoru; u trećem razvijamo jedno normativno utemeljenu tipologiju političkih sistema. Opšte je mjesto da postoje različita razjašnjenja implozije jugoslovenskog režima i da se o tome vode ozbiljni sporovi. Svakako najznačajnije razjašnjenje ovog problema nalazimo u knjizi Dejana Jovića „Uvod u Jugoslaviju”¹. Jović nudi snop različitih razjašnjenja, uključujući ekonomske, političke, geopolitičke, istorijske, personalne itd. U ovom radu učinićemo otklon u odnosu na ove dominantno deskriptivne pristupe. Učinićemo to iz pretpostavki normativne političke teorije, oslonom na teoriju legitimiteta.

2. Normativni učinci teorije legitimiteta

Izdvajamo dva normativna motiva. Prvi pripada Aleksisu de Tokvilu. Tokvil utvrđuje da je legitimnost zadnje ishodište političke vlasti.² To je poslednje i najvažnije uporište na koje se vlast može osloniti.

* Redovni profesor na Humanističkim studijama Univerziteta Donja Gorica; e-mail: milan.podunavac@udg.edu.me.

** Autorizovano izlaganje na međunarodnoj konferenciji „Super izborna 2024. godina” u Beogradu (26–27. oktobra 2024. godine).

¹ Dejan Jović, *Uvod u Jugoslaviju*, Akademska knjiga, Novi Sad, 2024.

² Aleksis De Tokvil, *Stari režim i revolucija*, Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića, Novi Sad, 1994.

Drugi motiv sam posudio od Maksa Vebera.³ Opšte je mesto da je teorija legitimiteta kanonska tipologija o legitimnim tipovima moći (tradicionalni, harizmatiski, racionalni) u senci Maksa Vebera. Veberovo je polazište, koje rabimo u ovoj studiji, da „kod problema legitimiteta reč je o najtežem od svih pitanja koja se tiču teorije države”. Ako su svi politički pojmovi polemički, to se posebno može reći za legitimitet. Konstrukt legitimiteta uvek predstavlja mogućnost svoje suprotnosti, odsustvo ili deficit legitimiteta; ilegitimitet ili nedostatak legitimiteta. Uvek kada se nekome analitički pripisuje kriza legitimiteta, ne kaže se samo da režimu moći ide loše, već se šalje poruka da je vladavina rđava te stoga nije za opravdanje. Spinoza koga Veber obimno percipira je kanonskom formulom *obedientia facit imperatum* upravo naznačio ovako razumevan pojam legitimiteta. Da je tako, onda bi masovne demonstracije moći totalitarnim vladavinama bile dostatne da se režimi označe legitimnim.

Ovaj važan produžetak u teoriji legitimiteta učinila je anglosaksonska teorija političke obligacije i poslušnosti (*obedientia*), koja poručuje da je legitimna samo ona vladavina koja je moralno dostojna. Sve od zrelog političkog prosvetiteljstva, na ključno pitanje politike zašto se pokoravamao i gde su granice toga pokoravanja, politička teorija ima samo jedan odgovor — demokratija. Otuda i normativno snažno polazište Roberta Dala da je demokratija univerzalni politički obrazac.⁴ Tu je i naša argumentacija o ograničenosti političkog (izbornog) proceduralizma.

3. Harizmatiski tip motivacije na poslušnost

Opšte je mesto da se u Veberovoj teoriji legitimiteta najmanje pažnje posvećuje harizmatikom tipu motivacije na poslušnost. Ovo se stanovište u velikoj meri može označiti ograničenim. Naprotiv, dosta je razloga koji upućuju da je neka vrsta Veberovog ideala bila nada, kako sam kaže, da će se pojaviti pokretački, harizmatisko-demokratski tip vođe, koji neće biti lišen estetiziranja političke moći. Otuda njegovo obožavanje parlamentarnih figura Gledstona i Palmestrona, američkih očeva osnivača. Tito je bio najbliži ovome Veberovom idealu.

S pravom se ističe da je Veberova teorija moderne države kao „racionalne ustanove” oslonjene na „racionalni tip legitimiteta” jedna od najsnažnijih teorija moderne države. Pri tome se po pravilu izostavljaju dve važne činjenice. Prva je da je tip države kao „racionalne ustanove” dominantno nemački (pruski) izum i da, na razmeđu vekova, ni Engleska ni Sjedinjene Države, ne udovoljavaju standardima države kao „racionalne ustanove” u Veberovom značenju ovoga pojma. Drugo važno Veberovo polazište, koje osnažuje njegov stav o harizmatikom tipu motivacije na poslušnost, jeste njegova teza da

³ Navedeno prema: Milan Podunavac, *Politički legitimitet*, Rad, Beograd, 1988.

⁴ Robert Dal, *Poliarhija — participacija i opozicija*, Filip Višnjić, Beograd, 1997.

racionalni tip upravljanja nije sam sebi dovoljan i da ga je nužno osnažiti i oplemeniti „personalnom maskom” onih koji ga nose i karakterom njihove harizme.

4. Rutinizacija harizmatškog autoriteta

Pitanje rutinizacije harizmatškog autoriteta važan je i nedovoljno rabljen deo njegove teorije legitimnosti. U ovome radu ovaj konstrukt će biti kontekstualizovan iz razumevanja disolucije Jugoslavije. Sažeto, utvrđuje Veber, rutinizacija harizmatškog autoriteta (pitanje političkog nasleđa) najranjivije je stanje u kome se ovaj tip režima može naći. I dodatno, nemoć režima da reši ovo pitanje po pravilu vodi razaranju ovoga tipa moći.

Dva su načina, utvrđuje Veber, kako se rešava ovaj problem. Prvi je da vođa odredi svoga političkog naslednika; drugi je da se urede procedure kako će se odrediti pitanje političkog nasleđa. Savremeni politički sistemi pokazuju da postoji i jedan i drugi tip rutinizacije političke moći (Severna Koreja, arapske zemlje, azijske despotije). Prilike u Jugoslaviji bile su drugačije.

Jugoslavija smrt harizmatškog vođe dočekuje s nerešenim pitanjem rutinizacije harizmatške moći. Tito nije odredio političkog naslednika, niti su uređene procedure izbora novog političkog vođe. Ustavom iz 1974. godine dodatno je cementirano rešenje da se takav sistem lične i doživotne vlasti ne može ustanoviti. Uređene su procedure kolektivnog šefa države koje su omogućile da vođenje države u posttitovskom vremenu preuzima kolektivno političko telo male integracijske moći i ograničenog legitimiteta. Složene konsensualne procedure stvarale su stanje mrtve ravnoteže nemoći ovoga političkog tela.

Mrtvu ravnotežu ovog političkog tela razara Slobodan Milošević jednom nacionalističko-populističkom mobilizacijom masa. I to je po mome sudu uvod u nasilno razaranje države. I države nastale na postjugoslovenskom prostoru nosile su u sebi obeležja ovog tipa vladavine.

Hrvatska (tuđmanizam); Srbija (Milošević); Crna Gora (Đukanović) prolaze kroz osobitu formu cezarističkih režima,⁵ suočavaju se sa istom vrstom problema: nezavršeni proces rutinizacije ovoga tipa vlasti. Mada se među ovim režimima mogu uočiti određene razlike — Milošević i Tuđman svoju moć oslanjaju na rat, Đukanović pak ima obeležja „demokratskog cezara” (Veber) — sva tri su nosila odlike osnivačkih mitova (očevi država) i sva tri su završila u ovoj ili onoj vrsti autokratije. Restauracija „starog režima” u Srbiji i proces utemeljenja lične vlasti nose u osnovi ova obeležja.

⁵ Milan Podunavac, *Režimi straha*, Humanističke studije UDG, Podgorica, 2022; Ilija Vujačić, *Država između građanskog i nacionalnog (prilozi promišljanju crnogorskog društva i države)*, Humanističke studije UDG, Podgorica, 2021.

5. O razlozima utemeljenja negativnih političkih režima

U drugom koraku ćemo pokušati da ponudimo jedno razjašnjenje zašto se na prostoru Jugoslavije u procesu političke tranzicije utemeljuju forme negativnih politika i negativnih režima moći.

Prvi je razlog u zakasnelom procesu tranzicije. Jugoslovenske političke elite nisu razumele pad Berlinskog zida i dubinu političkih promena koje je ovaj istorijski događaj imao za savremenu Evropu. Zakasneli proces tranzicije može se sažeto označiti u formuli: ono što je 1989. godina (pad Berlinskog zida) bila za Istočnu i Centralnu Evropu, 1992. bila je za postjugoslovenske zemlje. Složenost ovog tranzicijskog procesa može se organizovati oko pet ključnih osa: transformacija diktature u demokratiju; transformacija planske privrede u tržišnu; transformacija jednopartijskog u višepartijski sistem; transformacija identiteta; transformacija rata u mir. Tranzicijski proces na prostoru postjugoslovenskih društava rađa polje negativnih politika i negativnih političkih režima.

Razloge ovakvom stanju nalazim u uticaju tri moćne negativne sile koje su dominantno oblikovale ovaj proces.

Prva je rat. Postjugoslovenska društva su postratna društva. Rat razara legalitet/poredak. Rat razara slobodu, sigurnosne alate kojima se osigurava sigurnost ljudi, rađa sve vrste unutrašnje i spoljne despotije, stvara ambijent u kome je sve što je u miru vrlina (solidarnost, tolerancija, poštovanje drugog) u ratu je mana. Marks je u Osamnaestom brimeru Luja Bonaparte pokazao kako se jedno od najsnažnijih evropskih društava pokorava „vojničkim čizmama” i prepušta nekoj vrsti dobrovoljnog ropstva. Majkl Ignatiev je u kanonskoj knjizi „Balkanski ratnik” pokazao kako su akteri balkanskih ratova razorili državu, da bi je zatim ponovo tražili u stanju nasilja, nesigurnosti i gubitka života i sloboda. Razaranje legaliteta generira strah kao energetski princip koji upravlja individualnim i kolektivnim ponašanjem zajednice. I tu nalazimo razlog nemoći postjugoslovenskih društava da uspostave stabilne pravne poretke i konsoliduju vladavinu prava. Važna sastavnica determinante rata je da neka društva izlaze iz rata kao poražena društva (Srbija), što u velikoj meri objašnjava nemoć ovoga društva da uspostavi stabilne saglasnosti oko temeljnih pitanja svoje zajednice.

Druga moćna negativna sila je diktatura. Proces političkih promena u postjugoslovenskim društvima odvija se u ambijentu postdiktatorske memorije. Sve tri forme cezarističkih diktatura (Tuđman, Milošević, Đukanović) ostavile su ambijent proširenog nepoverenja prema demokratiji i uspon neprijatelja demokratije. Sve je to ograničavalo proces demokratske i političke konsolidacije. Crna Gora u ovaj proces ulazi kao duboko podeljena zajednica (državnost, identitet), što još uvek proces političkih promena ostavlja na rezmeđi između političke progresije i regresije.

6. Etnifikacija osnivačkih ustava

Treća takva sila je nacionalizam koji uzrokuje jedan opšti proces etnifikacije politike. To se naročito izražava u naglašeno neliberalnim režimima građanstva (Slovenija, Hrvatska, Crna Gora) i načinu kako se definiše konstitutivna moć osnivačkih ustava.

Rekonstitucija postkomunističkih društava, kako upućuje Holms, počinje od krova, od ustava. Ustavi su nakon urušavanja „staroga režima” glavna osa normativne integracije poredaka. Novi se poredak u osnovi legitimizira kroz novo razumevanje položaja čoveka, odnos građana i države i novo razumevanje slobode. Ustavi pisani posle perioda totalitarne vladavine nose drugačiju tablicu vrednosti u odnosu na ustave koji se donose nakon perioda kriza i ustavnih paraliza. Pokazalo se ipak da je cena ovoga novoga društvenog ugovora visoka i da počiva na tri temeljna uslova. Da bi ustav bio efikasan, od njega se očekuje da uspostavi koherentan i stabilan okvir za reprodukciju političke moći. Da bi ustav bio legitiman, od njega se očekuje da inkorporira skup civilnih i političkih prava, kao i mehanizme koji treba da osiguraju demokratski i javni karakter političkih procesa. I treće, od ustava se očekuje da bude usidren u vrednostima liberalnog konstitucionalizma i konstitucionalne kulture.

Osnovna osa koja otkriva ovaj složeni proces je način na koji osnivački ustavi u regionu utemeljuju konstitutivnu moć ustava.

7. Konstitutivna moć

Konstitutivna moć pripada redu prvih principa političke i konstitucionalne teorije. U njenom središtu je pitanje o normativnoj validnosti ustava. Konstitutivna moć daje objašnjenje ko je titular ustava (ustavno autorstvo) i kako nas ustav obavezuje. Normativno je stanovište da ustav ne utemeljuje samo strukture političke moći, već na određen način (politički) oblikuje i sam narod. Konstrukt ustavnog autorstva posreduje složeni odnos između konstitutivne moći i ustavnog (političkog) identiteta zajednice. Na način kako to upućuje Frank Michelman: „Političko-institucionalni ustav uvek ima karakter zakona koji je donet u određenim okolnostima od određenih aktera i koji je obavezujući za nas. Reći da je neko suveren u zemlji znači pravni titulus te ličnosti da vlada i sve ono što ona odlučuje. Sve dok ja prihvatom njegov posednički titulus, u obavezi sam da sledim njegove ustavne direktive.”⁶ Pitanje o konstitutivnoj moći centralno je pitanje političke teologije. Ono odgovara na pitanje o tome kako se uspostavlja novi poredak, a da njemu nije podložna. Moć da se ustanovi ustav je moć da se kreira politički poredak ex nihilo. U modernim terminima, ustav znači aktivno oblikovanje

⁶ Frank Michelman, Constitutional autorship, *Constitutionalism: philosophical foundations* (ed. Larry Alexander), Cambridge, 1998.

novog poretka, različit od postepenog toka, različit od postepenog toka postupnih promena. Izgradnja ustava uključuje ideju autoriteta i autora čija je moć ultimativni izvor poretka. Koncept konstitutivne moći uveli su teolozi, to je primer onoga što se naziva politička teologija; konstitutivna moć sekularizirana je verzija božanske moći da se svet kreira ex nihilo, da se kreira poredak kome konstitutivna moć nije podvrgnuta.

U pogovoru knjige Helmuta Plesnera „Zakasnela nacija” (Die Verspöte Nation) Ivo Prpić obnavlja temeljnu kontestaciju o prirodi utemeljujuće moći u modernoj evropskoj tradiciji.⁷ U središtu ove kontestacije su konstrukti *demos* i *etnos*. Mada oba konstrukta pripadaju zreloom političkom prosvetiteljstvu, u ovoj se temeljnoj kontestaciji, u osnovi, otkrivaju dve ključne strategije u izgradnji moderne evropske države. Prva sažeto kaže: država je umska, racionalna, ugovorna, konstrukcijska tvorevina, utemeljena tvorevina. Ona je drugo ime za modernu političku zajednicu (nacija) koja se konstituiše kao zajednica jednakih građana. Zajednica i vlast nisu nešto što je dano i postoji prije i nezavisno od racionalnog delanja pojedinaca. Nacija je zajednica ljudi koji žive na istoj teritoriji i povezana je pravom i ujedinenim političkim institucijama. Ostvarivanje konstitutivne moći i poretka posreduje se demokratskim političkim procesom građana.

Ovakvom razumevanju konstitutivnog subjekta suprotstavlja se konstrukt etnosa i politička dinamika „zakasnele nacije”. Plesner pokazuje da se razlike u vremenu u procesu konstituisanja moderne nacije istovremeno iskazuju i kao razlike u oblikovanju nacionalne svesti i strukturama pojedinih nacionalnih vladavinskih sistema. Na evropski modernizacijski proces u 17. i 18. stoleću, Nemci su reagovali romantičarskim propitivanjem „nemačke duše” i isticanjem razlike, posebno naspram drugih naroda, naročito Francuza. Svest o jedinstvu Nemaca se nastoji uspostaviti nezavisno od postojećih oblika vlasti i odvojeno od ideje slobode čoveka. Ona je razumevana kao nepolitička. Za tako razumevanu zajednicu, identitet političke zajednice ne posreduje političkim i demokratskim procesom.

Ovo je normativno polazište koje dominira u postjugoslovenskom prostoru. Dominirajuće značenje nacije (etnosa) osnaženo je odsustvom temeljnih pretkonstitutivnih moći u postjugoslovenskim društvima. Sve to rađa etnonacionalizam, etnocentrizam i etnifikaciju politike kao integrišuće sile poretka. Ovo temeljno, strukturno obeležje ima odlučujuće učinke za razumevanje konstitutivne moći u osnivačkim ustavima. Za razliku od konstitutivne moći *demos* koji se oposreduje kroz demokratski proces i konstitutivan je za utemeljenje poretka, *etnos* je već ujedinjena politička zajednica. Njezina moć naglašeno je usmerena na uklanjanje činilaca koji su potencijalna opasnost za supstantivnu homogenost nacije i etnosa. Otuda i temeljno pitanje: trebaju li zajednice koje svoj život definišu u pretpolitičkim

⁷ Helmut Plesner, *Zakasnela nacija*, Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića, Novi Sad, 2005.

pojmovima ustav kao utemeljujući akt koji uspostavlja poredak. Odgovor je, kako upućuje Urih Projs, jedan od vodećih evropskih konstitucionalista, negativan. Politički i konstitucionalni identitet ovakvih zajednica leži izvan ustava. Oni naprosto nemaju utemeljujuću snagu novog poretka, već su puki instrumenti već uspostavljene formacije političke moći.

Ovo je stanje koje dominira u osnivačkim ustavima na postjugoslovenskom prostoru. Ono se, kako pokazujemo u ovoj studiji, najtemeljitiše izražava u dubokoj napetosti između konstitutivne moći i konstitucionalnog identiteta ovih zajednica. Konstitutivnu moć ovih zajednica moguće je razumeti samo iz pretpostavki koje su već utemeljene i koje moraju imati utemeljujući značaj za konstitutivni identitet zajednice. Mišel Rozenfeld ovu vrstu napetosti izražava formulom o razlici između ustavnog i ekstraustavnog identiteta. Odsustvo ove saglasnosti problematično je za svaku zajednicu. Ona ugrožava legitimnost utemeljenog poretka i na potpuno drugačiji način postavlja pitanje važnosti državnosti za utemeljenje novih poredaka. Pokazuje se da utemeljenje novih poredaka, u kojima su ustavi osnovna osa integracije, zahteva državnost u dva temeljna značenja. Prvi smo analizirali. Nema pravne države, kako demonstrira Karl Šmit, u stanju neporetka. Drugo značenje podjednako je važno. Državnost istovremeno definiše fizičke i simboličke granice, koje nam omogućavaju da definišemo ko pripada narodu i ko je moralno vlastan da bude nosilac konstitutivne moći i utemeljenja poretka unutar jedne političke zajednice. Odsustvo odgovora na ovo temeljno predustavno pitanjenje — ko pripada *We are the People* — čini konstitucionalni projekt od početka problematičnim. Odgovor na pitanje ko je državljanin (ima pasoš, plaća porez, ide u vojsku itd.) i na pitanje ko je moralno vlastan da utemelji političku zajednicu nije isti. Države na postjugoslovenskom prostoru pokazuju da postoji kontinuitet državnosti bez odgovora na ovo fundamentalno pitanje. Ustavi bez konstitutivne moći proizvode upravo ovu vrstu strukturnog deficita.

Crna Gora ustavnom stipulacijom građanske države i ustavnog patriotizma unekoliko narušava ovu osnovnu matricu na postjugoslovenskom prostoru. O tome smo već pisali u studiji o ustavnom patriotizmu, upozoravajući na dva temeljna deficita konstrukta konstitutivne moći u Ustavu Crne Gore. Prvi čini naglašeno neliberalni koncept građanstva/državljanstva; drugi, dominacija politike identiteta u političkom polju.

8. Tipologija režima moći na postjugoslovenskom prostoru

U trećem koraku smo namerni da izložimo kritici vladajuće političke škole koje analizuju režime moći na postjugoslovenskom prostoru. Označili bismo ih opštim pojmom demokratija sa adjektivom (iliberalna demokratija, proceduralni autoritarizam; demokratski

autoritarizam; kompetitivni autoritarizam itd.). Ova pojmovna matrica — bez jasnog normativnog stava — u osnovi služi normalizaciji autoritarnih režima moći.

U osnovi mogu se izdvojiti tri grupe političkih režima na ovome prostoru: prvi je stabilokratija (Slovenija, Hrvatska, Crna Gora (inicijalno), Makedonija); drugu formu čini novi despotizam (Srbija); treću nedovršene države koje nemaju i ne pokazuju dovoljnu upravljačku sposobnost da ovladaju mehanizmima moći, prava i legitimnosti (Bosna i Hercegovina).

9. Legitimacijski deficiti stabilokratskih režima (Slovenija, Hrvatska)

Radi se o jednom tehnokratskom nepolitičkom okviru koji je normativno prazan i koji režimi ispunjavaju vrlo različitim političkim matricama, koje su dominantno nedemokratske, neliberalne i dominantno iracionalne. Svim ovim režimima nedostaje politička teorija — sistem usaglašenih legitimacijskih matrica — koje izražavaju strukture političkog sistema i njegove ciljeve. Ovo normativno vezivo tkivo sistema, jezgro sistema, ne može da zameni izborni proceduralizam. U odsustvu usaglašenog normativnog tkiva koje povezuje strukture moći i njegove ciljeve, nepolitički stabilokratski okvir ispunjava se vrlo različitim i međusobno suprotstavljenim matricama koje su dominantno nedemokratske, neliberalne i dominantno iracionalne. Tipičan primer ovakvog političkog supstituta su osnivački mitovi, kakav je osnivački mit domovinskog rata u Hrvatskoj, mit o nebeskoj Srbiji (Kosovu), ili pak mit o Aleksandru Makedonskom u Makedoniji. Odsustvo rutinizacije mita o domovinskom ratu je jedan od glavnih legitimacijskih deficita režima moći u Hrvatskoj. Prosto, pokazuje se da politička arhitektura društva ne može da ovlada ovim mitom i da on uvek iznova društvo vraća u jedno belicističko stanje.

Srbija je poseban slučaj. Radi se o režimu nove despotije — pojam koji posuđujem od Tokvila — kome po prirodi stvari ne treba politička teorija i u kome je legitimacijsko polje potpuno premreženo propagandom, kolonizacijom javnog polja, razorene granice između javnog i privatnog polja, poretka i neporetka. Režim je u permanentnom stanju kvazilegitimnosti, koja se nadoknađuje permanentnom političkom mobilizacijom i osobitim stanjem perpetuiranja vanrednog stanja.

Literatura

1. Vujačić, I, *Država između građanskog i nacionalnog (prilozi promišljanju crnogorskog društva i države)*, Humanističke studije UDG, Podgorica, 2021.
2. Dal, R, *Poliarhija — participacija i opozicija*, Filip Višnjić, Beograd, 1997.
3. De Tokvil, A, *Stari režim i revolucija*, Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića, Novi Sad, 1994.
4. Jović, D, *Uvod u Jugoslaviju*, Akademska knjiga, Novi Sad, 2024.
5. Michelman, F, Constitutional autorship, *Constitutionalism: philosophical foundations* (ed. Larry Alexander), Cambridge, 1998.
6. Plesner, H, *Žakasnela nacija*, Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića, Novi Sad, 2005.
7. Podunavac, M, *Politički legitimitet*, Rad, Beograd, 1988.
8. Podunavac, M, *Režimi straha*, Humanističke studije UDG, Podgorica, 2022.

Milan Podunavac, PhD

REGIMES OF POWER IN THE POST-YUGOSLAV AREA

The study is divided in the three parts. In the first step disolution of former Yugoslavia is described within the broader space of legitimacy theory. In the second focus is on rise of negative politics and negative political regimes. The last chapter describes the typology of power regimes.

Key words: Yugoslavia, regimes of power, legitimacy, dictatorship, stabilitocracy, new despotism

